

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
МИНИСТРЛІГІ

СУЛЕЙМАН ДЕМИРЕЛ УНИВЕРСИТЕТІ

ЗАҢ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ФАКУЛЬТЕТІ

ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕР
КАФЕДРАСЫ

«БЕКІТЕМІН»

Оқу істері жөніндегі проректор,

ф-м.ғ.д., профессор

_____ Әмірғалиева С.Н.

« ____ » _____ 20 ____ ж.

Пәннің оқу-әдістемелік кешені
(ПОӘК)

Рим Құқығы

(пән атауы)

5B030100 «Заңтану»

(мамандығы: шифр, атауы)

күндізгі

(оқудың түрі)

АЛМАТЫ 2011

Білім алушыларға арналған Рим құқығы пәнінің оқу-әдістемелік кешені

- 5B030100 «Заңтану»

мамандығы бойынша жоғары білім берудің Мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;

- «___» _____ 20__ ж. ҚР БҒМ № _____ бұйрығымен бекітілген ҚР-ң қылмыстық құқығы (жалпы бөлім) пәнінің типтік бағдарламасы (*МЖБС-ның міндетті компоненттерінің пәндер үшін*)

- «___» _____ 20__ ж. бекітілген «5B030100 «Заңтану»» мамандығы бойынша жұмыс оқу жоспары негізінде дайындалды

Дайындаған: з.ғ.к., аға оқытушы Жумабаева Құралай Жұмабайқызы

Рим құқығы курсы бойынша оқу-әдістемелік кешен «Құқықтық және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер» кафедрасының мәжілісінде талқыланып бекітілді Хаттама № 1, 2 қыркүйек 2011 жыл.

Рим құқығы курсы бойынша оқу-әдістемелік кешен С.Демирел атындағы университеттің Оқу-әдістемелік Кеңесі мәжілісінде талқыланып бекітілді Хаттама № 1, 2 қыркүйек 2011 жыл.

Пән оқытушысы

Жұмабаева Қ.Ж.

Кафедра меңгерушісі

Молдабаева Д.Ж.

Оқу-әдістемелік орталық бастығы

Сатылмыш Х.Й.

« »

2011ж.

**«Рим құқығы» пәнінің оқу-әдістемелік кешенінің
мазмұнының тізімдемесі**

<i>№</i>	<i>Құжаттаманың атауы</i>	<i>Беті</i>
1.	Пәннің типтік бағдарламасы	
2.	Пәннің жұмыс оқу бағдарламасы	
3.	Силлабус	
4.	Пәннің оқу-әдістемелік жабдықтау картасы	
5.	Дәрістер тезистері	
6.	Семинар, практика, зертханалық және студиялық сабақтардың жоспарлары	
7.	Зертханалық және студиялық сабақтарды орындаудың нұсқаулығы	
8.	Білім алушылардың өзіндік жұмыстарын ұйымдастыру және басқаруға арналған материалдар: <ul style="list-style-type: none"> ▪ СОӨЖ-на арналған тапсырмалар; ▪ СӨЖ-на арналған тапсырмалар; 	
9.	Білім алушылардың білімін (пәндік біліктілігінің қалыптасу деңгейін) мониторингілеуге және бақылауға арналған материалдар: <ul style="list-style-type: none"> ▪ тестілік тапсырмалар, ▪ ағымдық, рубеждік және аралық бақылауға арналған тапсырмалар 	
10.	Әдістемелік құралдар (ұсыныстар)	
11.	Оқытушылардың ресми дайындалған оқу және оқу-әдістемелік құралдары (жарияланған жағдайда)	
12.	Білім алушыларға арналған пәннің оқу-әдістемелік кешені	
13.	Тізім: <ul style="list-style-type: none"> ▪ қажетті жабдықтар (зертханалық, лингафондық, ОҚТ, мультимедиялық және т.т.), ▪ программалық қамтамасыздандыру, ▪ көрнекі құралдар. 	
14.	Оқу әдебиеттері және/немесе электрондық тасуыштардағы материалдар	
15.	Тағы басқалары	

**СУЛЕЙМАН ДЕМИРЕЛ АТЫНДАҒЫ УНИВЕРСИТЕТ
ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ФАКУЛЬТЕТІ**

«БЕКІТЕМІН»

Декан Т.Ғ.К., Құсайынова М.А.

«__» _____ 2011__

ЖҰМЫС ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

**Пәні: Рим құқығы
Мамандығы: 5В030100- Заңтану**

Оқу түрі: күндізгі
Курс - 1
Семестр - 1
Кредит саны - 2 (90 сағат)
Дәріс - 15 сағат
Семинар - 15 сағат
СОӨЖ - 30 сағат
СӨЖ - 30 сағат
Бақылау формасы - емтихан

АЛМАТЫ, 2011

«5B030100 - заңтану» мамандығына арналған Рим құқығы курсы бойынша оқу жұмыс бағдарламасы «22» маусым 2006 ҚР БҒМ хаттамалық шешімімен бекітілген «Рим құқығы» типтік бағдарламасы (МЖБС-ның міндетті компонентіндегі пәндер үшін); халықаралық стандарт негізіндегі АИСО 9001 Түркия стандарттау институтының жоспары (SDU-PL-ML, 02.06.2004, Rev. №00) және Сүлейман Демирел атындағы университеттің оқу жоспары негізінде дайындалды.

Рим құқығы курсы бойынша оқу жұмыс бағдарламасын дайындаған: з.ғ.к., аға оқытушы Жумабаева Қ.Ж.

Рим құқығы курсы бойынша оқу жұмыс бағдарламасы «Құқықтық және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер» кафедрасының мәжілісінде талқыланып бекітілді. Хаттама № 2, 1 қыркүйек 2011 жыл.

Рим құқығы курсы бойынша оқу жұмыс бағдарламасы С.Демирел атындағы университеттің Оқу-әдістемелік Кеңес мәжілісінде талқыланып бекітілді. Хаттама № 1, 2 қыркүйек 2011 жыл.

Пән оқытушысы

Жумбаева Қ.Ж.

Кафедра меңгерушісі

Молдабаева Д.Ж.

1. Пәннің мақсаты мен міндеті

«Рим құқығы» пәнін оқытудың мақсаты:

Студенттерді рим құқығының негіздерімен, оның даму процесімен таныстыру және қазіргі азаматтық заңдармен байланысын түсіндіру. Рим құқығында қалыптасқан көптеген ұғымдардың түсініктерімен, олардың қазіргі заң шығару және құқыққолдану тәжірибесінде пайдалану жағдайларын көрсету және оларды тәжірибеде қолдануға дағдылар беру.

«Рим құқығы» пәнін оқытудың міндеті:

Рим құқығының негізгі ережелері, институттары мен қағидаларын зерделеу; қазіргі кездегі азаматтық құқықта кездесетін міндеттемелердің түрлеріне сипаттама беру; міндеттемелердің жеке түрлеріне талдау жасау.

Рим құқығы – ежелгі уақыттан белгілі құқық саласы. Ол еліміздегі құқық салаларының бірі болғандықтан күнделікті тұрмыс тіршілікпен, сонымен қоса азаматтық құқықтың барлық субъектілерімен өте тығыз байланысты екендігі бәріне мәлім.

«Рим құқығы» пәнін оқу негізінде студент: қоғамдағы құқықтың рөліне баға беру, құқықтық нормаларды талдау, қоғамдық қатынастарды мемлекеттік басқаруға баға бере білуі керек;

Нормативтік құқықтық актілердің иерархиялық құрылымдарын құру, курстық жұмыс пен рефераттарды жазуды меңгеруі керек.

ПРЕРЕКВИЗИТТЕР ТІЗІМІ

№	Пән атаулары, олардың бөлімдері (тақырыптар)
1	Жалпы тарих;
2	Құқық негіздері;

ПОСТРЕКВИЗИТТЕР ТІЗІМІ

№	Пән атаулары
1	Мемлекет және құқық теориясы.
2	Шетелдердің мемлекет және құқық тарихы;
3	Азаматтық құқық
4	Азаматтық іс жүргізу.

2.Пән мазмұны

2.1.Дәрістік курс

№	Тақырып, дәрістер аттары	Тақырып мазмұны	Барлығы (сағ)	Семестр аптасы
1	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	Рим жеке құқығының түсінігі, маңызы. Рим құқығының кезеңдері. Құқықтың қайнар көздерінің түрлері мен жалпы сипаттамасы. Юстиниан кодификациясы.	1	1
2	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	Құқықтарды жүзеге асыру және оның нысандары. Талаптар. Жеке даулар бойынша іс жүргізу. Уақыттың құқықтарды жүзеге асыру мен қорғауға әсері.	1	2
3	Тұлғалар.	Құқық субъектілері және олардың құқық қабілеттілігі. Жеке тұлғалар мен олардың түрлері. Жеке тұлғалардың құқықтық жағдайы. Заңды тұлғалар.	1	3
4	Отбасы құқығы.	Рим отбасы құқығының жалпы сипаттамасы, туыстықтың түрлері. Неке және оның түрлері. Жұбайлардың арасындағы құқықтық қатынастар. Ата – аналар мен балалардың құқықтық қатынастары.	1	4
5	Заттарға құқық.	Заттар туралы жалпы түсінік. Иеленудің түсінігі, түрлері және оны қорғау. Меншік құқығының түсінігі мен түрлері. Меншік құқығын қорғау. Басқа біреудің заттарына құқықтың түсінігі мен түрлері.	1	5
6	Мұрагерлік құқық.	Мұрагерліктің түсінігі мен түрлері. Өсиет бойынша мұрагерлік. Заң бойынша мұрагерлік. Мұраны қабылдап алу.	1	6
7	Рим міндеттемелік құқығы.	Міндеттеменің түсінігі, түрлері, пайда болу негіздері. Міндеттемені орындау және оның тоқтатылуы. Шарттардың түсінігі, түрлері мен жарамдылық талаптары. Міндеттемені орындамағаны үшін жауапкершілік. Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету.	1	7
8	Міндеттемелердің жеке түрлері.	Шарттарды жіктеу. Вербальды және литтеральды контрактілер. Нақты контрактілер. Консенсуалды контрактілер. Квази-контрактілер.	1	8
9	Меншік құқығы және басқа да заттық құқықтардың түсінігі мен пайда болу негіздері	Меншік құқығының түсінігі мен элементтері. Меншік құқығы мен заттық құқықтың пайда болу негіздері. Заттық құқық түсінігі, ерекшеліктері және түрлері	1	9

10	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтардың тоқтатылу негіздері	Меншік құқығы мен заттық құқықтардың тоқтатылу түсінігі мен негіздері. Меншік иесінің еркімен тоқтату және ықтиярынсыз тоқтату. Меншік құқығы мен заттық құқықты алып қою. Ұлттандыру, тәркілеу, реквизициялау	1	10
11	Ортақ меншік түсінігі мен түрлері	Ортақ меншік түсінігі мен түрлері. Ортақ бірлескен меншік. Ортақ үлестік меншік	1	11
12	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	Міндеттемелік құқық түсінігі мен жүйесі. Міндеттеме түсінігі мен түрлері. Міндеттеменің пайда болу негіздері	1	12
13	Міндеттемені орындау мен міндеттемедегі адамдарды ауыстыру. Міндеттемені тоқтату	Міндеттемені орындау түсінігі мен қағидалары. Міндеттемедегі адамдарды ауыстыру. Міндеттемені тоқтату негіздері	1`	13
14	Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдері	Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету түсінігі мен тәсілдері. Айып төлеу, кепіл Кепілдік пен кепілболушылық кепілпұл және ұстап қалу	1	14
15	Шарт туралы жалпы ережелер	Шарт түсінігі. Шарт түрлері. Шарт жасау тәртібі	1	15
	БАРЛЫҒЫ		15 сағат	15 апта

2.2. Семинарлық сабақтар

№	Сабақ тақырыбының аттары	Тақырып мазмұны	Барлығы (сағ)	Семестр аптасы
1	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	1. Рим жеке құқығының түсінігі, маңызы. 2. Рим құқығының кезеңдері. 3. Құқықтың қайнар көздерінің түрлері мен жалпы сипаттамасы. 4. Юстиниан кодификациясы.	1	1
2	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	1. Құқықтарды жүзеге асыру және оның нысандары. 2. Талаптар. 3. Жеке даулар бойынша іс жүргізу. 4. Уақыттың құқықтарды жүзеге асыру мен қорғауға әсері.	1	2
3	Тұлғалар.	1. Құқық субъектілері және олардың құқық қабілеттілігі. 2. Жеке тұлғалар мен олардың түрлері. 3. Жеке тұлғалардың құқықтық жағдайы. 4. Заңды тұлғалар.	1	3
4	Отбасы құқығы.	1. Рим отбасы құқығының жалпы сипаттамасы, туыстықтың түрлері. 2. Неке және оның түрлері. 3. Жұбайлардың арасындағы құқықтық қатынастар. 4. Ата – аналар мен балалардың құқықтық қатынастары.	1	4
5	Заттарға құқық.	1. Заттар туралы жалпы түсінік. 2. Иеленудің түсінігі, түрлері және оны қорғау. 3. Меншік құқығының түсінігі мен түрлері. 4. Меншік құқығын қорғау. 5. Басқа біреудің заттарына құқықтың түсінігі мен түрлері.	1	5
6	Мұрагерлік құқық.	1. Мұрагерліктің түсінігі мен түрлері. 2. Әсиет бойынша мұрагерлік. 3. Заң бойынша мұрагерлік. 4. Мұраны қабылдап алу.	1	6
7	Рим міндеттемелік құқығы.	1. Міндеттеменің түсінігі, түрлері, пайда болу негіздері. 2. Міндеттемені орындау және оның тоқтатылуы. 3. Шарттардың түсінігі, түрлері мен жарамдылық талаптары. 4. Міндеттемені орындамағаны үшін жауапкершілік. 5. Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету.	1	7
8	Міндеттемелердің жеке	1. Шарттарды жіктеу. Вербальды және	1	8

	түрлері.	литтеральды контрактілер. 2.Нақты контрактілер. 3.Консенсуалды контрактілер. 4. Квази- контрактілер.		
9	Меншік құқығы және басқа да заттық құқықтардың түсінігі мен пайда болу негіздері	1.Меншік құқығының түсінігі мен элементтері 2.Меншік құқығы мен заттық құқықтың пайда болу негіздері 3.Заттық құқық түсінігі, ерекшеліктері және түрлері	1	9
10	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтардың тоқтатылу негіздері	1.Меншік құқығы мен заттық құқықтардың тоқтатылу түсінігі мен негіздері 2.меншік иесінің еркімен тоқтату және ықтиярынсыз тоқтату 3.Меншік құқығы мен заттық құқықты алып қою 4.Ұлттандыру, тәркілеу, реквизициялау	1	10
11	Ортақ меншік түсінігі мен түрлері	1.Ортақ меншік түсінігі мен түрлері 2.Ортақ бірлескен меншік 3.Ортақ үлестік меншік	1	11
12	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	1.Міндеттемелік құқық түсінігі мен жүйесі 2.Міндеттеме түсінігі мен түрлері 3.Міндеттеменің пайда болу негіздері	1	12
13	Міндеттемені орындау мен міндеттемедегі адамдарды ауыстыру. Міндеттемені тоқтату	1.Міндеттемені орындау түсінігі мен қағидалары 2.Міндеттемедегі адамдарды ауыстыру 3.Міндеттемені тоқтату негіздері	1	13
14	Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдері	1.Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету түсінігі мен тәсілдері 2.Айып төлеу, кепіл 3.Кепілдік пен кепілболушылық 4.кепілпұл және ұстап қалу	1	14
15	Шарт туралы жалпы ережелер	1.Шарт түсінігі 2.Шарт түрлері 3.Шарт жасау тәртібі	1	15
	Барлығы:		15 сағ.	15 апта

2.3 Студенттердің оқытушы жетекшілігімен жасайтын өзіндік жұмыстары

№	СОӨЖ тақырыптардың аттары және тапсырмаларының мазмұны	Жүргізу түрі	Сағат саны	Семестр аптасы
1	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	Реферат жазу	2	1
2	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	Пікір-талас	2	2
3	Тұлғалар.	Реферат жазу	2	3
4	Отбасы құқығы.	Кесте жасау	2	4
5	Заттарға құқық.	Кесте жасау	2	5
6	Мұрагерлік құқық.	Реферат жазу	2	6
7	Рим міндеттемелік құқығы.	Реферат жазу	2	7
8	Міндеттемелердің жеке түрлері.	Реферат жазу	2	8
9	Меншік құқығы және басқа да заттық құқықтардың түсінігі мен пайда болу негіздері	Пікір-талас	2	9
10	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтардың тоқтатылу негіздері	Кесте жасау	2	10
11	Ортақ меншік түсінігі мен түрлері	Ауызша сұрау	2	11
12	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	Ауызша сұрау	2	12
13	Міндеттемені орындау мен міндеттемедегі адамдарды ауыстыру. Міндеттемені тоқтату	Ауызша сұрау	2	13
14	Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдері	Ауызша сұрау	2	14
15	Шарт туралы жалпы ережелер	Пікір-талас	2	15
	БАРЛЫҒЫ:		30	15 апта

2.4 Студенттердің өзіндік жұмысы

№	СӨЖ тақырыптардың аттары және тапсырмаларының мазмұны	Жүргізу түрі	Сағат саны	Семестр аптасы
1	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	Баяндама	2	1
2	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	Баяндама	2	2
3	Тұлғалар.	Баяндама	2	3
4	Отбасы құқығы.	Баяндама	2	4
5	Заттарға құқық.	Баяндама	2	5
6	Мұрагерлік құқық.	Баяндама	2	6
7	Рим міндеттемелік құқығы.	Баяндама	2	7
8	Міндеттемелердің жеке түрлері.	Баяндама	2	8
9	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтың түсінігі, пайда болу негіздері	Баяндама	2	9
10	Меншік құқығы мен заттық құқықтың тоқтатылу негіздері	Баяндама	2	10
11	Ортақ меншік: түсінігі мен түрлері	Баяндама	2	11
12	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	Баяндама	2	12
13	Міндеттемені орындау мен тоқтату	Баяндама	2	13
14	Міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету тәсілдері	Баяндама	2	14
15	Шарт тураы жалпы ережелер	Баяндама	2	15
	БАРЛЫҒЫ:		30	15 апта

3. ПӘН БОЙЫНША ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК МАТЕРИАЛДАР

3.1. Ұсынылған әдебиеттер тізімі

Негізгі әдебиеттер

1. Дигесты Юстиниана. Избранные фрагменты. -М., 1984.
2. Дождев Д.В. Римское частное право. –М., 1997.
3. Кузицин В.А. История Древнего Рима. Учебник для ВУЗов. –М., 1994.
4. Машкин Н.А. История Древнего Рима. Учебник. - М., 1979.
5. Мұхтарова А.К. Шетелдердің мемлекет және құқық тарихы. Лекциялар курсы. А., 1999.
6. Орта ғасырлар тарихы. I том. Редакциясын басқарған С.Д. Сказкин және басқ. А., 1976.
7. Памятники римского права: Законы 12 таблиц, Институции Гая, Дигесты Юстиниана. М., 1997.
8. Хрестоматия по истории Древнего Рима. –М., 1989.
9. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Под ред. З.М.Черниловского. –М.,1994.
10. Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права. –М., 1997.

Қосымша әдебиеттер

1. Бартошек М. Римское право (понятия , термины, определения). -М., 1984.
2. Бартошек М. Энциклопедия римского права.- М., 1989.
3. Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.
4. Новицкий И.Б. Основы римского гражданского права. –М., 1972.
5. Новицкий И.Б., Перетерский И.С. Римское частное право. –М., 1999.
6. Омельченко О.А. Римское право.- М., 2000.
7. Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 2002.
8. Скрипилев Е.А. Основы римского права. Конспект лекций. М., 1998.
9. Смирнов М.М. Римское частное право (конспект лекций). М., 1999.
10. Харитонов Е.О. Основы римского частного права. –Ростов, 1999.
11. Большой юридический словарь. 2-е изд./Под ред. А.Я. Сухарева, В.Е. Крутских. М., 2001.
12. Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.
13. Платонова Е.В. Римское частное право (конспект лекций в схемах). М., 1999.
14. Черниловский З.М. Лекции по римскому частному праву. –М., 1991.
15. Черниловский З.М. Римское частное право. Элементарный курс. Учебник. – М., 1997.
16. Айтжан Б.Е., Хусаинова А.М. Рим құқығы. А., 2005.
17. Хутиыз М.Х. Римское частное право. –Харьков, 2000.
18. Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 1997.

3.2. Емтиханға дайындалуға арналған сұрақтар

1. Рим жеке құқығының негізгі белгілері.
2. Рим мемлекетінің даму кезеңдері және құқық жүйесі.
3. Рим құқығының тарихи қалыптасуы мен даму кезеңдері.
4. Ежелгі Римнің азаматтық құқығы.
5. Рим құқығының рецепциясы.
6. Рим құқығының қайнар көздерінің түсінігі.
7. Рим құқығындағы құқықтық жүйелер.
  8. Юстинианның кодификациялық еңбектері.
9. Рим құқығы бойынша құқықтарды жүзеге асырудың түсінігі мен шектері.
10. Құқықтарды қорғаудың нысандары.
11. Құқықтарды мемлекеттік қорғаудың жалпы сипаттамасы.
12. Сотта іс жүргізу. Легисакциондық, формулярлық, т.б. процесстер.
13. Сотта іс жүргізудің түрлері мен сатылары.
14. Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғаудағы өкілдік.
15. Рим құқығындағы талаптардың түсінігі мен түрлері.
  16. Талаптың ескіру мерзімінің әрекет етуі.
17. Рим азаматтығын алу жолдары және рим азаматтарының құқықтық жағдайы.
18. Патронат – клиент құқықтық қатынастарындағы субъектілердің қарым-қатынастары. Құқық субъектілерінің және тұлғалардың құқық қабілеттілігі.
19. Рим азаматтарының құқықтық жағдайы.
20. Латындар мен перегриндердің құқықтық жағдайы.
21. Құлдардың, колондардың және еркіндікке жіберілгендердің құқықтық жағдайы.
22. Отбасы құқығындағы отбасы мүшелерінің құқықтық жағдайларына сипаттама беру.
23. Агнаттық және когнаттық туыстық.
24. Жұбайлардың жеке мүліктік қатынастары.
  25. Некенің тоқтатылуы.
26. Заттарға құқықтың түрлері, заттардың жіктелуі.
27. Затқа меншік құқығын алу және тоқтату.
28. Меншік құқығы институтының Римде дамуы.
29. Меншік құқығының мазмұны және оның түрлері.
30. Меншік құқығын алу әдістері.
31. Иеленудің түсінігі мен түрлері, иеленуді қорғау.
32. Сервитуттар: түсінігі, түрлері, пайда болуы, тоқтатылуы, қорғау.
  33. Кепіл құқығы мен оның ерекшеліктері.
34. Рим мұрагерлік құқығының жалпы сипаттамасы, оның тарихы мен негізгі институттары.
35. Өсиеттің түсінігі, жарамдылық шарттары және нысаны. Өсиет жасауға құқық қабілеттілік.
36. Мұраны қабылдап алудың салдарлары.
  37. Легаттар мен фидеикомисстер.

38. Міндеттеменің тараптары, мазмұны.
39. Міндеттемені орындау тәртібі (орындау жері, мерзімі). Орындаудың мерзімін өткізіп алу.
40. Міндеттемені орындамағаны үшін борышқордың жауапкершілігі және зиянды өтеу.
41. Міндеттемені тоқтатудың әдістері.
42. Цессия және басқа біреудің міндетін қабылдау.
43. Рим шарттық құқығының дамуы мен оның маңызы.
44. Шарттардың мазмұны. Шарттың мақсаты, ерік пен ерік білдіру.
45. Шарт жасасудың тәртібі.
46. Шарттарды жіктеу (вербальды, литтеральды, нақты, консенсуалды контрактілер).
47. Атаусыз контрактілер.
48. Пактілер.
49. Квази контрактілер: түсінігі мен түрлері.
50. Деликтілерден туындайтын міндеттемелер. Жеке құқық бұзушылықтың түсінігі мен түрлері. Талап қою күші бар формальды емес келісімдер.

Студенттерге арналған пән сиплабусы

1. Пән туралы ақпарат

Рим құқығы	Код TGP 43002	Кредит саны 2	Курс-1, семестр-1
Мамандық аты юриспруденция	Мамандық шифры <u>5B030100</u> <u>«Заңтану»</u>	Құқықтық және элеуметтік- гуманитарлық пәндер кафедрасы	Заңтану және элеуметтік- гуманитарлық ғылымдар факультеті
Оқыту формасы - күндізгі, (ОБ)		Оқыту тілі - қазақ	
Пәнді өткізу уақыты және орны – сабақ кестесіне сай аудиторияларда			
Консультация уақыты – бейсенбі күні сағат 16-17 аралығы			
Аралық бақылау уақыты: қараша айының екінші аптасы және желтоқсан айының үшінші аптасы			
з.ғ.к., аға оқытушы Жумабаева Құралай Жумабаевна	Тел: 8 701 418 61 16		
	Кафедра меңгерушісі : _____ Молдабаева Д.Ж.		

2. «Рим құқығы» пәнін оқытудың мақсаты:

Студенттерді рим құқығының негіздерімен, оның даму процесімен таныстыру және қазіргі азаматтық заңдармен байланысын түсіндіру. Рим құқығында қалыптасқан көптеген ұғымдардың түсініктерімен, олардың қазіргі заң шығару және құқыққолдану тәжірибесінде пайдалану жағдайларын көрсету және оларды тәжірибеде қолдануға дағдылар беру.

«Рим құқығы» пәнін оқытудың міндеті:

Рим құқығының негізгі ережелері, институттары мен қағидаларын зерделеу; қазіргі кездегі азаматтық құқықта кездесетін міндеттемелердің түрлеріне сипаттама беру; міндеттемелердің жеке түрлеріне талдау жасау.

Рим құқығы – ежелгі уақыттан белгілі құқық саласы. Ол еліміздегі құқық салаларының бірі болғандықтан күнделікті тұрмыс тіршілікпен, сонымен қоса азаматтық құқықтың барлық субъектілерімен өте тығыз байланысты екендігі бәріне мәлім.

«Рим құқығы» пәнін оқу негізінде студент: қоғамдағы құқықтың рөліне баға беру, құқықтық нормаларды талдау, қоғамдық қатынастарды мемлекеттік басқаруға баға бере білуі керек;

Нормативтік құқықтық актілердің иерархиялық құрылымдарын құру, курстық жұмыс пен рефераттарды жазуды меңгеруі керек.

3. Пән пререквизиттері

Жалпы тарих;

Құқық негіздері;

4. Пән постреквизиттері:

Мемлекет және құқық теориясы.

Шетелдердің мемлекет және құқық тарихы;

Азаматтық құқық

Азаматтық іс жүргізу.

Рим құқығы заң мамандығы бойынша жоғарғы оқу орындарында оқытылатын негізгі оқу пәндерінің бірі. Басқа пәндердің арасында оның алатын орны қазіргі кездегі азаматтық заңдардың маңызымен тығыз байланысты. Қоғамда орын алған әртүрлі қоғамдық қатынастарды азаматтық заңнамалардың көмегімен ғана шешу мүмкіндігі бар, өйткені бұл заңнамалар тауар-ақша қатынастарына, азаматтар мен заңды тұлғалардың мүліктік және мүліктік емес құқықтарын қорғау жөніндегі қатынастардың дамуына ықпал етеді.

Силлабуста дәріс, семинар сабақтарының және СӨЖ, СОӨЖ тақырыптары қарастырылады. Әрбір тақырыпқа қатысты әдебиеттер мен нормативтік актілер көзделген.

5. Рим құқығы пәні бойынша

КҮНТІЗБЕЛІК-ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАР

P/c	Тақырыптар атауы	Апта бойынша бөлу			
		Дәріс	семинар	СОӨЖ	СӨЖ
1.	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	1	1	2	2
2.	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	1	1	2	2
3.	Тұлғалар.	1	1	2	2
4.	Отбасы құқығы.	1	1	2	2
5.	Заттарға құқық.	1	1	2	2
6.	Мұрагерлік құқық.	1	1	2	2
7.	Рим міндеттемелік құқығы.	1	1	2	2
8.	Міндеттемелердің жеке түрлері.	1	1	2	2
9.	Меншік құқығы мен заттық құқық: түсінігі, пайда болу негіздері	1	1	2	2
10.	Меншік құқығы мен заттық құқықтың тоқтатылу негіздері	1	1	2	2
11.	Ортақ меншік: түсінігі мен түрлері	1	1	2	2
12.	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері, пайда болу негіздері	1	1	2	2
13.	Міндеттемені орындау, адамдардың ауыстырылуы және міндеттемені тоқтату.	1	1	2	2
14.	Міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету тәсілдері	1	1	2	2
15.	Шарт туралы жалпы ережелер	1	1	2	2
	Барлығы:	15	15	30	30

6. Оқытуға арналған әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

1. Дигесты Юстиниана. Избранные фрагменты. -М., 1984.
2. Дождев Д.В. Римское частное право. –М., 1997.
3. Кузицин В.А. История Древнего Рима. Учебник для ВУЗов. –М., 1994.
4. Машкин Н.А. История Древнего Рима. Учебник. - М., 1979.
5. Мұхтарова А.К. Шетелдердің мемлекет және құқық тарихы. Лекциялар курсы. А., 1999.
6. Орта ғасырлар тарихы. I том. Редакциясын басқарған С.Д. Сказкин және басқ. А., 1976.
7. Памятники римского права: Законы 12 таблиц, Институции Гая, Дигесты Юстиниана. М., 1997.
8. Хрестоматия по истории Древнего Рима. –М., 1989.
9. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Под ред. З.М.Черниловского. –М.,1994.
10. Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права. –М., 1997.

Қосымша әдебиеттер

1. Бартошек М. Римское право (понятия , термины, определения). -М., 1984.
2. Бартошек М. Энциклопедия римского права.- М., 1989.
3. Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.
4. Новицкий И.Б. Основы римского гражданского права. –М., 1972.
5. Новицкий И.Б., Перетерский И.С. Римское частное право. –М., 1999.
6. Омельченко О.А. Римское право.- М., 2000.
7. Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 2002.
8. Скрипилев Е.А. Основы римского права. Конспект лекций. М., 1998.
9. Смирнов М.М. Римское частное право (конспект лекций). М., 1999.
10. Харитонов Е.О. Основы римского частного права. –Ростов, 1999.
11. Большой юридический словарь. 2-е изд./Под ред. А.Я. Сухарева, В.Е. Крутских. М., 2001.
12. Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.
13. Платонова Е.В. Римское частное право (конспект лекций в схемах). М., 1999.
14. Черниловский З.М. Лекции по римскому частному праву. –М., 1991.
15. Черниловский З.М. Римское частное право. Элементарный курс.Учебник. – М., 1997.
16. Айтжан Б.Е., Хусаинова А.М. Рим құқығы. А., 2005.
17. Хуыз М.Х. Римское частное право. –Харьков, 2000.
18. Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 1997.

7. Бағалау критерийі

Әріптік жүйе бойынша бағалау	Балл	Пайызбен	Жүйе бойынша бағасы
A+	4,0	95-100	Үздік
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
C	2,0	65-69	
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D	1,0	50-54	
D-	0,67	49-50	
F	0	0-49	Қанағаттанарлықсыз

8. Оқытушы талабы.

Студенттердің сабаққа қатысуы есептелінеді. Дәріс сабағына кешігіп келген студенттер сабаққа кіргізілмейді. Әр жіберілген сабағы үшін студент бір балл жоғалтады. СОӨЖ-ге кешігушілер кіргізіледі. Ауырып қалуына байланысты жіберілген сабақтары бойынша белгіленген уақытта қайта тапсыру құқығы бар (медициналық анықтамасы бар болса). Қайта тапсыру формасын оқытушы белгілейді. Сабақ барысында (дәріс, семинар, СОӨЖ) сағыз шайнауға, ұялы телефон қолдануға рұқсат етілмейді.

«Қылмыстық құқық (жалпы бөлім)» пәнін оқу-әдістемелік жабдықтау картасы

Мамандық «5В030100» Заңтану

Заңтану және әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар факультеті

2011/2011 оқу жылы

№	Оқылатын бөлім	Негізгі әдебиет (авторы, аталуы, басылым жылы, оқылатын бөлім бойынша беттері)	Қосымша әдебиет және Интернет көздері	Қажет болған жағдайдағы басқа да ресурстар
1.	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	Дигесты Юстиниана. Избранные фрагменты. -М., 1984.	Луниин Э. А. Римское право.- М., 2004.	www.google.ru
2.	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	Дождев Д.В. Римское частное право. –М., 1997.	Новицкий И.Б. Основы римского гражданского права. –М., 1972.	
3.	Тұлғалар.	Кузицин В.А. История Древнего Рима. Учебник для ВУЗов. –М., 1994.	Новицкий И.Б., Перетерский И.С. Римское частное право. – М., 1999.	www.google.ru
4.	Отбасы құқығы.	Машкин Н.А. История Древнего Рима. Учебник. - М., 1979.	Омельченко О.А. Римское право.- М., 2000.	
5.	Заттарға құқық.	Мұхтарова А.К. Шетелдердің мемлекет және құқық тарихы. Лекциялар курсы. А., 1999.	Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 2002.	
6.	Мұрагерлік құқық.	Орта ғасырлар тарихы. I том. Редакциясын басқарған С.Д. Сказкин және басқ. А., 1976.	Скрипилев Е.А. Основы римского права. Конспект лекций. М., 1998.	
7.	Рим міндеттемелік құқығы.	Памятники римского права: Законы 12 таблиц, Институции Гая, Дигесты Юстиниана. М., 1997.	Смирнов М.М. Римское частное право (конспект лекций). М., 1999.	
8.	Міндеттемелердің жеке түрлері.	Хрестоматия по истории Древнего Рима. –М., 1989.	Харитонов Е.О. Основы римского частного права. –Ростов, 1999.	
9.	Меншік құқығы және	Хрестоматия по истории	Большой юридический	

	басқа да заттық құқықтардың түсінігі мен пайда болу негіздері	государства и права зарубежных стран. Под ред. З.М.Черниловского. – М.,1994.	словарь. 2-е изд./Под ред. А.Я. Сухарева, В.Е. Крутских. М., 2001.	
10.	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтардың тоқтатылу негіздері	Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права. –М., 1997.	Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.	
11.	Ортақ меншік түсінігі мен түрлері	Бартошек М. Римское право (понятия, термины, определения). -М., 1984.	Платонова Е.В. Римское частное право (конспект лекций в схемах). М., 1999.	
12.	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	Бартошек М. Энциклопедия римского права.- М., 1989.	Черниловский З.М. Лекции по римскому частному праву. –М., 1991.	
13.	Міндеттемені орындау мен міндеттемедегі адамдарды ауыстыру. Міндеттемені тоқтату	Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.	Черниловский З.М. Римское частное право. Элементарный курс.Учебник. –М., 1997.	
14.	Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдері	Новицкий И.Б. Основы римского гражданского права. –М., 1972.	Айтжан Б.Е., Хусаинова А.М. Рим құқығы. А., 2005.	
15.	Шарт туралы жалпы ережелер	Новицкий И.Б., Перетерский И.С. Римское частное право. –М., 1999.	Хутыз М.Х. Римское частное право. –Харьков, 2000. Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 1997.	

**Дайындаған:
пән оқытушысы**

Жумабаева Қ.Ж.

Кафедра меңгерушісі

Молдабаева Д.Ж.

Рим құқығы

1-тақырып

Тезис

Рим құқығы жалпы теориялық және тарихи заң ғылымдары жүйесінде ғылыми пән ретінде ерекше орын алады. Ол мемлекет пен құқықтың тарихи дамуын зерттейтін заң ғылымдарының бір бөлігі болып табылады. Мемлекет және құқықтың жалпы теориясында қалыптасқан түсініктер мен терминдерді қолданады.

Рим құқығы екі жарым мың жыл бұрын пайда болып, қазіргі кезде де өз маңызын жоғалтпаған көптеген азаматтық құқық кодификацияларының негізі, түсініктер мен анықтамалардың жинағы болып табылады. Ол мүлік иеленушілердің барлық маңызды құқықтық қатынастарын дәл және нақты реттейтін мүліктік – құқықтық институттарды зерттейді. Рим құқығы бүкіл континентальдық еуропадағы құқықтың дамуына әсер етті және оның негізі болып қаланды. Ортағасырлық мемлекеттердегі рим құқығының рецепциясы арқылы еуропалық мемлекеттер оның негізгі түсініктері мен терминдерін өздеріне қабылдап алды. Сондықтан көптеген құқықтық жүйелерде рим құқығының терминдері сақталып қалды және оларды түсіну үшін болашақ заңгер Рим құқығы курсына оқуы қажет. Студент рим құқығымен таныса отырып, тек сол құқық жүйесінен бізге жеткен терминдерді меңгеріп қана қоймай, сонымен бірге қазіргі кездегі азаматтық құқықтың негіздерінен де жалпы мағлұматтар алады, сондай-ақ рим құқығындағы мүліктік, отбасылық, мұрагерлік қатынастарды, құқықтарды қорғау әдістерін оқып үйренеді.

Пәнді оқытудың мақсаты студенттерді рим құқығының негіздерімен, оның даму процесімен таныстыру және қазіргі азаматтық заңдармен байланысын түсіндіру. Рим құқығында қалыптасқан көптеген ұғымдардың түсініктері олардың қазіргі заң шығару және құқыққолдану тәжірибесінде пайдалану қажеттілігін дәлелдейді.

Рим құқығы курсына оқытудың міндеттері антикалық Римдегі жеке құқықтың пайда болуы мен оның даму тарихын, жеке құқықтың негізгі институттарымен және құрылымдарымен таныстыру, рим заң ғылымында қолданылған негізгі түсініктер мен терминдердің мағынасын түсіндіру және олардың қазіргі кездегі қолданылу аясын көрсету, сонымен бірге нақты казустармен және оларды рим заңгерлерінің шешу жолдарымен таныстыру. Пәнді оқытудың негізгі міндеттерінің бірі студентте заңи сана-сезім, яғни айғақтарды құқық призмасы арқылы қарауға қабілеттілік қалыптастыру. Осыған байланысты студенттер рим құқығының қайнар көздерін, заттық құқықтар мен рим заңгерлерінің көзқарастары бойынша талаптарды, міндеттемелік құқықтың жалпы және ерекше бөлімдерін жеке-жеке нақтылы оқиды.

Рим құқығы пәнін оқытудың нәтижесінде **студент келесі дағдыларға үйренуге міндетті:** рим жеке құқығындағы негізгі институттарды білу, рим құқығынан рецепцияланған қазіргі кездегі азаматтық құқықтағы түсініктер, терминдер мен институттардың мағынасы мен мазмұнын түсіну.

2-тақырып

Тезис

Ең ежелгі Рим құқығы **квириттік құқық** деп аталды, кейін ол **цивильдік құқыққа** айналды. Цивильдік құқыққа әдет-ғұрып құқығы және оған берілген түсіндірмелер кірді. Цивильдік құқықпен бірге **преторлық құқық** қалыптасты. Ол преторлардың цивильдік құқыққа жасаған өзгерістер мен толықтырулары шығарған эдиктілерінен тұрды.

Рим құқығындағы тағы бір құқықтық жүйе **халықтар құқығы** болды. Оған сауда құқығы, сауда қатынасындағы әдеттік құқықтар және римдіктердің басқа қауымдармен неке құқығы кірді.

Юстинианның институциясы бойынша құқықтың қайнар көздерін ауызша және жазбаша деп екіге бөлді. Ауызша құқықтың қайнар көздерін **әдет-ғұрыптар** деп атады.

Заң деп- ежелгі Римде халық жиналысының шешімдерін айтты. Заңның қабылдануына үш мемлекеттік орган қатысуы тиіс болды:

- **Магистрат** заңның жазбаша жобасын жасады.

- **Халық жиналысы** заңды қабылдады немесе одан бас тартты.

- **Сенат** заңды мақұлдап бекітті.

Магистраттардың эдиктілері- магистраттар қызметіне кіргенде міндетті болатын бағдарламасын жариялайтын эдиктілер болып табылады.

Сенатус консулттер- Сенаттың құқықтық актілері мен қаулылары.

Юриспруденция- заңгерлердің қызметі кезіндегі айтқан көзқарастары мен жазған шығармалары.

Императорлық конституциялар- олар төрт нысанда шықты:

- **Эдиктілер**- императордың қаулылары.

- **Декреттер**- сот ісі бойынша шешімдер.

- **Рескрипттер**- императорға түскен сұрақтарға жауап.

- **Мандат**- мемлекеттік қызметшілерге нұсқаулықтар.

Рим құқығының жүйелері біріктіріліп **Юстиниан кодификациясы** деп аталды. Ол негізгі төрт бөлімнен тұрды:

- **Институциялар**- заң ғылымын түсіндіретін оқулық.

- **Дигеста**- құқықтық материалдардың жинағы.

- **Кодекс**- ең маңызды императорлық жарлықтардың жинағы.

- **Новеллалар**- Юстинианның конституциялары.

3-тақырып

Тезис

Рим құқығы бойынша **құқық** дегеніміз- жалпыға бірдей құқықтарда көрсетілген, белгілі бір тұлғаға тиісті құқықтық тәртіп немесе құқықтық ереже болып табылады. Әр адам өзінің жеке құқығын пайдалануына және одан бас тартуына болады. Субъект өз өкілеттіктерін жүзеге асырғанда өз құқықтарының шектерін сақтауға міндетті.

Рим құқығының алғашқы кезінде жеке құқықтарды қорғауды құқығы бұзылған адам оны бұзған адамға өзі шара қолдану арқылы іске асырды. Кейінірек өз бетінше әрекет ету немесе өзі жазалау мемлекеттік органдар арқылы қорғауға көшті.

Құқықтарды мемлекеттік қорғауда магистрат алдын-ала іс жүргізіп, тараптар арасындағы даудың құқықтық негізі белгіленіп, оны шешу негіздері қаралады.

Юрисдикция- магистраттың сотты ұйымдастыруға көмек көрсетуі.

Арбитр- төрелік сот төрағасы.

Легиациондық процесс- магистраттың тараптардың дауын дұрыс құқықтық негізде қарауы.

Формулярлық процесс- претор судьяға бағдарлама ретінде жазбаша формула беруі.

Рим құқығы бойынша **талап** дегеніміз- адамдардың өзіне тиісті құқығын сот тәртібімен жүзеге асыруы болып табылады. Талаптар екіге бөлінді:

- **жеке талап** белгілі бір нақты тұлғаға бағытталады.

- **заттық талап** мүлікке бағытталады.

Сотта дәлелдемелер ретінде оқиға болған жерді қарау, құжаттарды тексеру, ант қабылдау және куәгерлерден жауап алу қабылданды.

Кейінірек сотта өкілдік етуге рұқсат берілді. Өкілдіктің дамуы барысында процессуалдық өкіл **прокураторлар** пайда болды

Талаптың ескіру мерзімі- мүдделі адамның белгілі бір уақыт ішінде құқығын қорғамауына байланысты процессуалдық қорғаудың жойылуы болып табылады.

Бұл мерзім талап ету құқығы пайда болған кезден есептеледі. Юстиниан кодификациясы бойынша талаптың ескіру мерзімі отыз жыл болып белгіленген.

Оның өтуін талап қою және міндетті адамның талапты мойындауы тоқтатты. Талап ету мерзімі өткен соң талап қанағаттандырылмайды.

4-тақырып

Тезис

Рим құқығында **жеке тұлғалар** және **заңды тұлғалар** құқық субъектілері болды. Құқық субъектісі персона деп аталды. Толық құқық қабілеттілік болғанда Рим отбасын құру құқығы болды.

Жеке тұлғалардың толық құқық қабілеттігі туғанда пайда болып, өлгенде тоқтатылды. Барлық еркін адамдарда бірдей құқық қабілеттілік болған жоқ. Ежелгі кезден толық құқық қабілеттілік тек рим азаматтарында болды. Шетелдіктердің құқығы болған жоқ. Шет жерліктерді **перегрин** деп атады.

Рим азаматтығын алу жолдары:

- Бала туылғанда Рим азаматтарының баласы болып туылуы.
- Рим азаматы өзінің құлын бостандыққа жібергенде.
- Рим азаматы шет жерлікті асырап алғанда.

- Рим азаматтығын беру арқылы.

Рим азаматтығын тоқтату жолдары:

- Бостандығы жойылуы немесе тұтқынға түсу.
- Ауыр қылмысы үшін жаза ретінде құлға айналдыру.
- Азаматтықтан бас тарту.

Империя кезінде Римде бағынышты адамдар **колондар** пайда болды.

Колондықтың пайда болу негіздері:

- Біреуі колон болатын ата-анадан туылуы.
- Басқа жерге қоныстану туралы келісім жасау.
- Колондар тұратын жағдайда басқа біреудің жерінде отыз жыл тұру.

Колондықтың жойылуы:

- Өзі жұмыс істейтін жер учаскесін сатып алуы.
- Діни қызметке кіру.

Рим құқығы бойынша **заңды тұлға** ұғымы болған жоқ. Бірақ мүліктік қатынаста жеке тұлғамен бірге белгілі бір мүліктері бар жеке тұлғалардың ұйымдасқан бірлестіктері қатысты. Ежелгі заманда Римде жеке корпорациялар, діни мақсаттағы одақтар және қолөнершілердің кәсіби одақтары болды, кейін басқа да бірлестіктер пайда болды. Заңды тұлғалар Сенаттың келісімімен құрылды.

5-тақырып **Тезис**

Ежелгі Римде отбасыға үйдің басшысы, әйелі, балалары және басқа да туыстары кірді. Үй иесі толық құқылы азамат болды. Бір үй иесіне бағынышты туыстық **агнаттық туыстық** деп аталды. Қан бойынша туыстық **когнаттық туыстық** деп аталды және ол кейіннен агнаттық туыстықты жойды.

Рим құқығы бойынша **неке** дегеніміз- адамгершілік құқық ортақтығы мен бүкіл өмірге біріккен күйеу мен әйелдің одағы болып табылады.

Некенің түрлері:

- **Рим некесі**- заңды некеге құқылы тұлғалардың некесі.
- Заңды некеге құқығы жоқ тұлғалардың некесі.
- **Куйману**- күйеуінің билігі бар неке.
- **Синеману**- әйелі өз әкесіне бағынышты болатын неке.
- **Конкубинат**- ері мен әйелінің тұрақты бірге тұруы.

Некеге тұруға талаптар:

- Күйеу жігіт пен қалыңдықтың келісімі.
- Некеге тұру жасына жету: ерлер үшін он төрт жас, әйелдер үшін он екі жас.
- Некеге тұратын адамдарға бір мезгілде екінші некеге тұруға тиым салынуы.
- Заңды некеге тұруға құқылы тұлғалар болуы.
- Провинциядағы магистраттың сол провинцияның азаматымен некеге тұруға тиым салынуы.

Некeнiң тoқтaтылуы:

- Жұбайдың біреуінің қайтыс болуы.
- Жұбайдың біреуінің бостандығының жойылуы.
- Ажырасу- жұбайлардың екеуінің келісімімен немесе бір жақты талап бойынша.

6-тақырып

Тезис

Ежелгі Римде ата-аналар мен балалардың жеке құқықтары мен міндеттері Рим тарихының әр кезеңінде әр түрлі болды. Ежелгі кезде әке билігі шексіз болғанымен, кейін бұл билік жұмсарды. Әкесі тек үйдегі жаза шараларын қолдануға құқылы болды, ал балалары ата-аналарын құрметтеуге міндетті болды. Ата-аналарына қарсы талап қоюға, олардың келісімінсіз некеге тұруға тиым салынды. Ата-аналары мен балалары қажетті жағдайда өзара алимент беруге міндетті болды.

Әке билігі баланың туылуы немесе баланы асырап алғаннан пайда болды. Конкубинат некесінде бала заңдастырылғаннан кейін әке билігі пайда болды. Әке билігіндегі баланың мүліктік жағдайы шектеулі болды. Баланың мүлігі әкенің мүлігіне түсетін болды. Әке билігіндегі бала құқық бұзушылық жасағанда әкесі баласы үшін зиянды төлеп беруге немесе оны уақытша құлдыққа беруге құқылы болды. Кейін әкесі бағынышты баласына немесе құлына бөлек мүлік үлесін беретін болды. Мұндай мүлікті **пекулий** деп атады.

Пекулий деп- меншік құқығы үй иесінде қалып, бағынышты тұлғаға тек пайдалану мен билік етуге беретін мүлікті айтады. Пекулий берілген адам қайтыс болғанда, ол қайтадан үй иесіне қайтарылады. Ал баласы әке билігімен болғанда әкесі мүлікті қайтаруды талап етпесе, ол мүлік баласында қалады. Пекулий бөлгеннен бастап бір отбасы мүшелерінің арасында міндеттеме алу мүлкі болатын болды, бірақ ол талап-арызбен қорғалған жоқ. Уақыт өте келе пекулийдің басқа түрлері пайда болды, ол азаматтық айналымның дамуына әсерін тигізді.

Әскери пекулий дегеніміз- өзінің меншік құқығына байланысты, әскери қызметіне байланысты алған мүліктері болып табылады.

Әке билігінің тоқтатылуы:

- Үй иесінің және бағынышты адамның қайтыс болуы.
- Үй иесінің және бағынышты адамның бостандығын немесе азаматтығын жоғалтуы.
- Үй иесін әке билігі құқығынан айыру.
- Бағынышты адамның құрметті атақтар алуы.
- **Эманцепация**- үй иесі мен бағынышты адам келісімімен сот шешімі негізінде тәуелсіздік алуы.

7-тақырып

Тезис

Рим құқығының классикалық кезеңінде **заттар** туралы түсінік пайда болды. Рим құқығы бойынша **мүлік** дегеніміз- адам оны сатып алуына және мұраға алуына байланыссыз бір адамға тиесілі барлық заттар болып табылады. Барлық заттарды **денелі** және **денесіз** деп бөлді. **Денелі заттар деп**- көріп ұстауға болатын заттарды айтады. **Денесіз заттар деп**- көруге, ұстауға болмайтын заттарды айтады.

Заттарды жіктеу:

- Жылжитын және жылжымайтын заттар.
- Айналымдағы және айналымнан алынған заттар.
- Манупацияланатын және манупацияланбайтын заттар.
- Бөлінетін және бөлінбейтін заттар.
- Тұтынылатын және тұтынылмайтын заттар.
- Топтық және жеке заттар.
- Жәй және күрделі заттар.
- Басты және қосымша заттар.

Заттарға құқықтың түрлері:

- Иелену.
- Меншік құқығы.
- Басқа біреудің затына құқық.

8-тақырып **Тезис**

Рим құқығында иеленуді пайдалану мен одан жемістер алу мағынасын көрсететін **узуфруктус** терминімен белгіледі. Ол үй иесінің нақты және толық үстемдігін көрсетті. Рим заңгерлері иеленудің екі элементін ажыратты:

- **субъективті**- затты өзі иеленуге еркі болуы.
- **объективті**- затқа нақты үстемдік.

Иеленудің түрлері:

- Цивильдік иелену.
- Өкілдік иелену.
- Преторлық иелену.
- Секвестордық иелену.
- Заңды және заңсыз.
- Алғашқы және туынды.

Иеленуді беру үшін келесі талаптарды орындау керек:

- Жылжитын мүлікте оны алушының үйіне әкелуі немесе онда сақтауда тұруы керек.
- Жылжымайтын мүлікте екінші иеленушіге толық материалдық иелігіне көшу керек.
- Алдыңғы иеленушінің келісімімен өзі иеленуші бола алады.

Иеленудің тоқтатылуы:-

- Өз еркінсіз иелікті жоғалту.
- Иеленушінің қайтыс болуы.
- Басқа адам арқылы жүзеге асырылатын иеленудің жойылуы.

Иеленуді қорғау претордың **интердиктілері** арқылы жүргізілді. Оның түрлері:

- Сол кездегі иеленуді сақтап қалуға бағытталған интердиктілер.
- Күштеп және жасырын түрде жойылған иеленуді қайтару туралы интердиктілер.
- Иеленуді алғашқы рет белгілеу туралы интердиктілер.

9-тақырып

Тезис

Заттық құқық: түсінігі, пайда болу негіздері.

Заттық құқық дегеніміз – шаруашылық билігіндегі мүлікке заңды өкілеттігі бар адамдардың тікелей билік етуі арқылы өз мүдделерін қанағаттандыруға бағытталған субъективтік құқығы.

Меншік құқығына ие болу қарастырылған, ол ҚР-ң АҚ-не сәйкес заңдық факторлар негізінде жүзеге асырылады.

Меншік құқығын алу:

- 1) Бастапқы;
- 2) Туынды,- деп бөлеміз.

Салынып жатқан үйлерге, құрылыстарға, өзге де мүліктік кешендеріне, сондай-ақ өзге де жаңадан жасалып жатқан қозғалмайтын мүлікке меншік құқығы осы мүлікті жасау аяқталған кезден бастап пайда болады.

Егер заң құжаттарында немесе шартта құрылысы аяқталған объектілерді қабылдап алу көзделген болса, онда тиісті мүлікті жасау осылайша қабылдап алынған кезден бастап аяқталған болып есептелінеді.

Қозғалмайтын мүлік мемлекеттік тіркелуге тиіс реттерде, оған меншік құқығы осылайша тіркелген кезден бастап пайда болады.

Қозғалмайтын мүлікті жасау аяқталғанға дейін, ал-тиісті жағдайларда – оны мемлекеттік тіркеуден өткізгенге дейін мүлікке қозғалмайтын мүлік жасалатын материалдармен басқа мүлікке меншік құқығы туралы ережелер қолданылады.

Шарт бойынша мүлік алушының меншік құқығы, егер заң құжаттарында немесе шартта өзгеше көзделмесе, зат берілген кезден бастап пайда болады.

Егер мүлікті иеліктен айыру туралы шарт мемлекеттік тіркеуге немесе нотариалдық куәландыруға жататын болса, алушының меншік құқығы тіркелген немесе нотариат куәландырған кезден бастап, ал шартта нотариаттң куәландыруы да, мемлекеттік тіркеу де қажет болған жағдайда ол тіркелген кезден бастап пайда болады.

Ақы өндіріліп алынатын мүлікке басқа тұлға меншік құқығы заңдарда көзделген тәртіп бойынша меншік құқығы көшетін адамның алып қойылған мүлікке меншік құқығы пайда болған кезден бастап тоқтатылады.

Меншік иесі емес адамның заттық құқықтары Азаматтық Кодекстің 249-257-баптарында көзделген ережелер бойынша, сондай-ақ заң құжаттарында, заңды тұлғаның жарғысында немесе меншік иесінің мүлік иесімен жасасқан шартында белгіленген тәртіп бойынша меншік иесінің шешімімен тоқтатылады.

10-тақырып

Тезис

Рим құқығы бойынша меншіктегі затты иесі өз қалауынша пайдаланып, билік ете алды. **Меншік деп-** тұлғаның затқа шексіз және ерекше құқықтық үстемдігін айтты. Юстиниан құқығында да меншік мүлікке толық билік болып белгіленді.

Меншік түрлері:

- Квириттік меншік.
- Перегриндер меншігі.
- Провинциалдық меншік.
- Бонитарлық меншік.

Меншік құқығын алу әдістері:

- Шарттар және мәміле жасау.
- Өсиет бойынша мұрагерлік.
- Заң бойынша мұрагерлік.

Шарт бойынша меншік құқығын алу түрлері:

- Манципация.
- Сот процесі.
- Традиция.

Меншік құқығын алу әдістері:

- Спецификация.
- Акупация.
- Көмбе.
- Иелену көнелігі.

Меншік құқығын қорғаудың түрлері:

- Виндикациялық талап.
- Негаторлық талап.
- Публициандық талап.

11-тақырып.

Тезис

Басқа біреудің мүлігіне құқықтың түрлері:

- Сервитут.
- Суперфицы.
- Эмфитевзис.

Сервитут деп- басқа біреудің затын шектеулі түрде пайдалана тұру құқығын айтты. Сервитут белгілі бір жер учаскесін пайдаланғанда табыс табу үшін қолданылады.

Сервитуттың түрлері:

- Жер сервитуты.
- Узуфрукт.
- Узус.
- Хабитация.

Сервитуттың пайда болу жолдары:

- Сот процесі арқылы.

- Иелену көнелігі бойынша.
- Ортақ мүлікті бөлгенде.
- Мұрагерлік бойынша.

Сервитуттың тоқтатылуы:

- Процессуалдық түрде өз құқығын беруге бас тарту арқылы.
- Мерзімнің бітуіне байланысты.
- Қызмет етуші участоктың иесі көрші участокпен меншік құқығын алса.
- Жеке сервитуттар.

Суперфицы дегеніміз- ұзақ уақыт бойы басқа біреудің жерінде тұрғызылған құрылыста пайдалану құқығы болып табылады.

Эмфитевзис дегеніміз- мемлекеттік қордың шіркеу және жеке жерлердің ауыл шаруашылық жолдармен өңдеу үшін берілген құқық болып табылады.

Эмфитевзистің тоқтатылуы:

- Оған зиян келтіргенде.
- Үш жыл бойы салық төлемегенде.

12-тақырып

Тезис

Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері, пайда болу негіздері

Міндеттемеге сәйкес бір адам (борышқор) басқа адамның (несие берушінің) пайдасына мүлік беру, жұмыс орындау, ақша төлеу және т.б. сияқты белгілі бір әрекет жасаудан тартынуға міндетті, ал несие беруші борышқордан өз міндеттерін орындауын талап етуге құқылы. Несие беруші борышқордан атқарылғанды қабылдауға міндетті.

Міндеттемеде оның әр тарабы – несие беруші немесе борышқор ретінде бір мезгілде бірнеше адам қатыса алады. Мұндай реттерде заңға сәйкес үлесті, ынтымақты немесе жәрдем берушілік міндеттеме пайда болады.

Борышқор жағынан міндеттемеге қатысушы адамдардың бірнеше несие беруші қойған талаптардың жарамсыз болуы, сол сияқты мұндай адамға қойылатын талап бойынша талап қою мерзімінің өтіп кетуі несие берушінің өзге де осындай адамдарға қоятын талаптарына өздігінен әсер етпейді.

Егер міндеттемеге сәйкес тараптардың әрқайсысы басқа тараптардың пайдасына міндет алса, бұл оның пайдасына жасауға міндетті басқа тараптың борышқоры және сонымен бірге оған талап қоюға құқығы бар оның несие берушісі болып есептелінеді.

Міндеттемелер:

- 1) Заңдарда көзделген шарттар мен өзге де мәмілелерден, сондай-ақ заңдарда көзделмегенімен, оларға қайшы келмейтін мәмілелерден;
- 2) Заңдарға сәйкес азаматтық-құқықтық жағдайларды туғызатын әкімшілік құжаттардан;
- 3) Азаматтық құқықтар мен міндеттер белгілеген сот шешімінен;
- 4) Азаматтар мен заңды тұлғалардың өзге де әрекеттері салдарынан,
- 5) Заңдар азаматтық-құқықтық жағдайлар басталуын байланыстыратын оқиғалар салдарынан және басқа да салдардан пайда болады.

13-тақырып.

Тезис

Міндеттемені орындау, адамдардың ауыстырылуы және міндеттемені тоқтату.

Міндеттеме - міндеттеме шарттары мен заң талаптарына сәйкес тиісінше орындалуға тиіс, ал мұндай шарттар мен талаптар болмаған жағдайда іскерлік қызмет өрісіндегі әдеттегі құқықтарға немесе әдетте қойылатын өзге де талаптарға сәйкес орындалуға тиіс.

Міндеттеме негізінде несие берушіге тиесілі құқықтың (талап етудің) ол мәміле (талап етуді беру) бойынша басқа адамға берілуі немесе ол құқық заң құжатының негізінде басқа адамға ауыстырылуы мүмкін.

Несие беруші құқықтарының басқа адамға ауысуы жөніндегі ережелер регресті талаптарға қолданылмайды.

Несие берушінің құқықтарының басқа адамға ауысуы үшін, егер заң құжаттарында немесе шарттарда өзгеше көзделмесе, борышқордың келісімі талап етілмейді.

- Міндеттеме орындалса,
- талаптан бас тарту төлемі төленсе,
- орышты есепке жатқызылса,
- жаңғыртылса,
- борышты кешіру арқылы борышқор мен несие беруші бір тұлға болса,
- орындауға мүмкіндік болмаса,
- мемлекеттік органның құжаты шығарылса,
- азамат қайтыс болса,
- заңды тұлға таратылса,- толық немесе ішінара тоқтатылады.

Міндеттемені тараптардың біреуінің талабы бойынша тек заңдарда көзделген жағдайларда ғана тоқтатылуға жол беріледі.

Заңдар мен шартта міндеттемені тоқтатудың басқа да негіздері көзделуі мүмкін.

14-тақырып

Тезис

Міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету тәсілдері

Міндеттемені орындау:

- заңдарда немесе шартта көзделген айып төлету,
- кепіл,
- борышқордың мүлкін алып қалу,
- аманат,
- кепілдік,
- кепілпұл,

- және басқа да әдістер арқылы қамтамасыз етілуі мүмкін.

Міндеттемені қамтамасыз ету туралы келісімнің жарамсыздығы бұл міндеттеменің (негізгі міндеттеменің) жарамсыздығына әкеліп соқтырмайды.

15-тақырып Тезис

Шарт туралы жалпы ережелер

Екі немесе одан көп адамның азаматтық құқықтар мен міндеттерді белгілеу, өзгерту немесе тоқтату туралы келісімі **шарт** деп танылады.

Шарт екі жақты немесе көп жақты болып жасалуы да мүмкін.

Шарттан міндеттемелік, заттық, авторлық немесе өзге де құқықтық қатынастар туындауы мүмкін.

Азаматтар мен заңды тұлғалар шарт жасауға ерікті.

Шарт жасау кезінде заңда көрсетілген нақты мәmelелерін қоспағанда, шарт тараптардың өз қалаулары бойынша жасалуы мүмкін.

Шарт бойынша тарап өз міндеттемелерін орындағаны үшін ақы лауы немесе бір-біріне бір нәрсе беруі керек болса, бұл ақылы шарт болып саналады.

Бір тарап екінші тарапқа одан ақы алмай немесе ешнәрсесіз қызмет көрсетсе онда ол ақысыз шарт болып есептеледі.

Шарттардың мерзімінде тараптар өзара келісе отырып белгілейді, тек тараптардың келісімі заң негіздеріне қайшылық туғызбауы тиіс.

Тараптар шарт жасасқан кезден бастап шарт өз күшіне енеді және ол тараптар үшін міндетті болып табылады. Және шарттың көрсетілген мерзімі аяқталған кезде шарт тоқтатылады.

Шарт жасау кезінде тараптар ерікті түрде өз кеісімдерімен келісе отырып жүзеге асырады, ал егер шарт жасасқаннан кейін тараптар арасында дау туындаған болса және ол дауды тараптар өзара келісіммен шеше алмаса, онда сот арқылы шешіледі. Сонымен қоса шарт жасасқан кезде шартқа байланысты қолайсыздықтар туындаса тараптар алдын ала бір-біріне ескертуге міндетті. Шарт жасау барысында тараптар бір-бірінің алдында құқықтар мен міндеттерге ие болады және оны орындамаса не орындау шегінен шықса заңмен көзделген жауапкершілікке тартылады не шарт тоқтатылады.

Семинарлық сабақтар

№	Сабақ тақырыбының аттары	Тақырып мазмұны	Барлығы (сағ)	Семестр аптасы
1	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	1. Рим жеке құқығының түсінігі, маңызы. 2. Рим құқығының кезеңдері. 3. Құқықтың қайнар көздерінің түрлері мен жалпы сипаттамасы. 4. Юстиниан кодификациясы.	1	1
2	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	1. Құқықтарды жүзеге асыру және оның нысандары. 2. Талаптар. 3. Жеке даулар бойынша іс жүргізу. 4. Уақыттың құқықтарды жүзеге асыру мен қорғауға әсері.	1	2
3	Тұлғалар.	1. Құқық субъектілері және олардың құқық қабілеттілігі. 2. Жеке тұлғалар мен олардың түрлері. 3. Жеке тұлғалардың құқықтық жағдайы. 4. Заңды тұлғалар.	1	3
4	Отбасы құқығы.	1. Рим отбасы құқығының жалпы сипаттамасы, туыстықтың түрлері. 2. Неке және оның түрлері. 3. Жұбайлардың арасындағы құқықтық қатынастар. 4. Ата – аналар мен балалардың құқықтық қатынастары.	1	4
5	Заттарға құқық.	1. Заттар туралы жалпы түсінік. 2. Иеленудің түсінігі, түрлері және оны қорғау. 3. Меншік құқығының түсінігі мен түрлері. 4. Меншік құқығын қорғау. 5. Басқа біреудің заттарына құқықтың түсінігі мен түрлері.	1	5
6	Мұрагерлік құқық.	1. Мұрагерліктің түсінігі мен түрлері. 2. Әсиет бойынша мұрагерлік. 3. Заң бойынша мұрагерлік. 4. Мұраны қабылдап алу.	1	6
7	Рим міндеттемелік құқығы.	1. Міндеттеменің түсінігі, түрлері, пайда болу негіздері. 2. Міндеттемені орындау және оның тоқтатылуы. 3. Шарттардың түсінігі, түрлері мен жарамдылық талаптары. 4. Міндеттемені орындамағаны үшін жауапкершілік. 5. Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету.	1	7
8	Міндеттемелердің жеке	1. Шарттарды жіктеу. Вербальды және	1	8

	түрлері.	литтеральды контрактілер. 2.Нақты контрактілер. 3.Консенсуалды контрактілер. 4. Квази- контрактілер.		
9	Меншік құқығы және басқа да заттық құқықтардың түсінігі мен пайда болу негіздері	1.Меншік құқығының түсінігі мен элементтері 2.Меншік құқығы мен заттық құқықтың пайда болу негіздері 3.Заттық құқық түсінігі, ерекшеліктері және түрлері	1	9
10	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтардың тоқтатылу негіздері	1.Меншік құқығы мен заттық құқықтардың тоқтатылу түсінігі мен негіздері 2.меншік иесінің еркімен тоқтату және ықтиярынсыз тоқтату 3.Меншік құқығы мен заттық құқықты алып қою 4.Ұлттандыру, тәркілеу, реквизициялау	1	10
11	Ортақ меншік түсінігі мен түрлері	1.Ортақ меншік түсінігі мен түрлері 2.Ортақ бірлескен меншік 3.Ортақ үлестік меншік	1	11
12	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	1.Міндеттемелік құқық түсінігі мен жүйесі 2.Міндеттеме түсінігі мен түрлері 3.Міндеттеменің пайда болу негіздері	1	12
13	Міндеттемені орындау мен міндеттемедегі адамдарды ауыстыру. Міндеттемені тоқтату	1.Міндеттемені орындау түсінігі мен қағидалары 2.Міндеттемедегі адамдарды ауыстыру 3.Міндеттемені тоқтату негіздері	1	13
14	Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдері	1.Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету түсінігі мен тәсілдері 2.Айып төлеу, кепіл 3.Кепілдік пен кепілболушылық 4.кепілпұл және ұстап қалу	1	14
15	Шарт туралы жалпы ережелер	1.Шарт түсінігі 2.Шарт түрлері 3.Шарт жасау тәртібі	1	15
	Барлығы:		15 сағ.	15 апта

Студенттердің оқытушы жетекшілігімен жасайтын өзіндік жұмыстары

№	СОӨЖ тақырыптардың аттары және тапсырмаларының мазмұны	Жүргізу түрі	Сағат саны	Семестр аптасы
1	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	Реферат жазу	2	1
2	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	Пікір-талас	2	2
3	Тұлғалар.	Реферат жазу	2	3
4	Отбасы құқығы.	Кесте жасау	2	4
5	Заттарға құқық.	Кесте жасау	2	5
6	Мұрагерлік құқық.	Реферат жазу	2	6
7	Рим міндеттемелік құқығы.	Реферат жазу	2	7
8	Міндеттемелердің жеке түрлері.	Реферат жазу	2	8
9	Меншік құқығы және басқа да заттық құқықтардың түсінігі мен пайда болу негіздері	Пікір-талас	2	9
10	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтардың тоқтатылу негіздері	Кесте жасау	2	10
11	Ортақ меншік түсінігі мен түрлері	Ауызша сұрау	2	11
12	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	Ауызша сұрау	2	12
13	Міндеттемені орындау мен міндеттемедегі адамдарды ауыстыру. Міндеттемені тоқтату	Ауызша сұрау	2	13
14	Міндеттемені орындауды қамтамасыз ету тәсілдері	Ауызша сұрау	2	14
15	Шарт туралы жалпы ережелер	Пікір-талас	2	15
	БАРЛЫҒЫ:		30	15 апта

Студенттердің өзіндік жұмысы

№	СӨЖ тақырыптардың аттары және тапсырмаларының мазмұны	Жүргізу түрі	Сағат саны	Семестр аптасы
1	Рим құқығының түсінігі мен маңызы, қайнар көздері.	Баяндама	2	1
2	Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғау.	Баяндама	2	2
3	Тұлғалар.	Баяндама	2	3
4	Отбасы құқығы.	Баяндама	2	4
5	Заттарға құқық.	Баяндама	2	5
6	Мұрагерлік құқық.	Баяндама	2	6
7	Рим міндеттемелік құқығы.	Баяндама	2	7
8	Міндеттемелердің жеке түрлері.	Баяндама	2	8
9	Меншік құқығы мен басқа да заттық құқықтың түсінігі, пайда болу негіздері	Баяндама	2	9
10	Меншік құқығы мен заттық құқықтың тоқтатылу негіздері	Баяндама	2	10
11	Ортақ меншік: түсінігі мен түрлері	Баяндама	2	11
12	Міндеттемелік құқық. Міндеттеме түсінігі, түрлері және пайда болу негіздері	Баяндама	2	12
13	Міндеттемені орындау мен тоқтату	Баяндама	2	13
14	Міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету тәсілдері	Баяндама	2	14
15	Шарт тураы жалпы ережелер	Баяндама	2	15
	БАРЛЫҒЫ:		30	15 апта

Рим құқығы пәнінен аралық бақылау сұрақтары

1 аралық бақылаудың сұрақтары:

1. Рим жеке құқығының негізгі белгілері.
2. Рим мемлекетінің даму кезеңдері және құқық жүйесі.
3. Рим құқығының тарихи қалыптасуы мен даму кезеңдері.
4. Ежелгі Римнің азаматтық құқығы.
5. Рим құқығының рецепциясы.
6. Рим құқығының қайнар көздерінің түсінігі.
7. Рим құқығындағы құқықтық жүйелер.
  8. Юстинианның кодификациялық еңбектері.
9. Рим құқығы бойынша құқықтарды жүзеге асырудың түсінігі мен шектері.
10. Құқықтарды қорғаудың нысандары.
11. Құқықтарды мемлекеттік қорғаудың жалпы сипаттамасы.

2 аралық бақылаудың сұрақтары:

1. Сотта іс жүргізу. Легисакциондық, формулярлық, т.б. процесстер.
2. Сотта іс жүргізудің түрлері мен сатылары.
3. Құқықтарды жүзеге асыру мен қорғаудағы өкілдік.
4. Рим құқығындағы талаптардың түсінігі мен түрлері.
  5. Талаптың ескіру мерзімінің әрекет етуі.
6. Рим азаматтығын алу жолдары және рим азаматтарының құқықтық жағдайы.
7. Патронат – клиент құқықтық қатынастарындағы субъектілердің қарым-қатынастары. Құқық субъектілерінің және тұлғалардың құқық қабілеттілігі.
8. Рим азаматтарының құқықтық жағдайы.
9. Латындар мен перегриндердің құқықтық жағдайы.
10. Құлдардың, колондардың және еркіндікке жіберілгендердің құқықтық жағдайы.
11. Отбасы құқығындағы отбасы мүшелерінің құқықтық жағдайларына сипаттама беру.
12. Агнаттық және когнаттық туыстық.
13. Жұбайлардың жеке мүліктік қатынастары.
  14. Некенің тоқтатылуы.

Пәнді оқу бойынша әдістемелік ұсыныстар

«Рим құқығы» пәніне оның болашақ заңгер маман үшін маңызының зор екендігі ескеріліп 2 кредит бөлінген. Яғни Сіз жыл бойына осы пәнді оқып, игеретін боласыз.

Пәннің оқытылу жүйесі құқықтық құбылыстардың мазмұны және мәні, мемлекеттік механизмі және құқықтық реттелеу жүйесі тұрғысында қарастырылады. Рим құқығы пәнін оқыту процесінде құқық жүйесі, заң шығарушылық қызметінің негіздері, құқықтық қатынастың түрлері және құқықты іске асыру нысандары толығымен қаралды.

Рим құқығы оқыту студенттерге құқықтық құбыластардың жеке тұлғаларымен қарым-қатынасын, демократиялық қоғамдағы және саяси жүйедегі ерекшеліктердің маңызын, заңдылық конституциялық, құқықбұзушылық пен құқыққа сәйкес мінез-құлықтың мазмұнын нақты түрде түсінуге көмектеседі.

Рим құқығы оқып-үйрену барысында студенттер құқықтың барлық саласының негіздері бойынша білім алады; құқық шығармашылық негіздерімен танысады; заңдардың даму барысын және ҚР қолданыстағы құқық тиімділігін талдап, бағдарлай алу мүмкіндіктерін қалыптастырады. Рим құқығы оқу пәні ретінде оқыту барысында дәстүрлі әдістермен бірге қоғамның құқықтық өмірінің құбылыстарына сәйкес жаңа әдістер де қолданылады, құқықтық тәжірибелер пайдаланылады. Оқытушы дәріс оқуда барынша ғылыми негізділікке және объективтілікке жүгініп, құқықтық институттардың маңызы, рөлі, мәні туралы студенттерге ақиқатты да, жан-жақты білім беруі қажет. Рим құқығы басқа заң ғылымдарымен салыстырғанда болашақ заңгердің құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетінің қалыптасуына зор ықпал жасайды, сонымен бірге жас заңгерлердің кәсіби дәрежесінің биік болуына ықпал етеді.

Өзге пәндер сияқты кредиттік оқыту тәсіліне қарай Рим құқығынан өткізілетін сабақтар дәріс, семинар, студенттің оқытушы жетекшілігімен өзіндік жұмысы, студенттің өзіндік жұмысы болып бөлінеді. Әр сабақтың өткізілу тәртібі мен талаптары бар, сонымен қатар, оларда орындалатын тапсырмалар да бір-бірінен өзгеше болып келеді. Рим құқығы бойынша оқытушы пән силлабусын даярлап студенттерге таратып беруге міндетті. Бұл пәннің силлабусы әр жоғарғы оқу орнының талаптарына қарай нысаны жағынан әртүрлі болып келеді, бірақ, барлығының мазмұны ұқсас болуға тиіс.

Өзіндік жұмысты ұйымдастыру бойынша әдістемелік нұсқаулық

Студенттің өзіндік жұмысы үш элементтен қалыптасады:

- Дәрістердің материалдарымен, оқу және қосымша әдебиетпен танысу;
- Семинар сабақтарына дайындалу бойынша өзіндік жұмысы;
- Емтиханға дайындалу бойынша өзіндік жұмысы.

1. Дәрістердің материалдарымен, оқу және қосымша әдебиетпен танысу

Дәрістің конспектісін сабақтан кейін қайта оқып шығу қажет. Содан кейін оқытушымен ұсынылған оқу құралдарының тиісті тарауларымен танысу керек. Дәріс кезінде студент теориялық білімдерді алады, сондықтан осындай теориялық

базаны нақты айғақтармен бекіту дұрыс, ал оқулықтарда сондай айғақтар кең көлемде беріледі. Студенттің басты мақсаты - осындай айғақтарды дәріс барысында алынған теориялық білімдерімен сәйкестендіру. Осындай жағдайда дәптерде қалдырылған бос жақтары қажет болады, оларды пайдаланып дәріс мәтінін толықтыруға болады.

Қажет болған жағдайда оқулықтардың тарауларын конспектілеуге болады.

Дәрістердің материаладарымен танысып болған соң, студент қосымша әдебиетпен таныса алады. Қажет болса, студент қосымша әдебиеттің конспектісін жасайды.

2. Семинар сабақтарына дайындалу бойынша өзіндік жұмысы. Семинар – бұл оқытушының жетекшелігімен өткізілетін тәжірибелік сабақ. Осындай сабақтарда студент жария түрде сөз сөйлеуге, баяндама жасауға үйренеді.

Семинар сабақ өткізудің басты шарты – тақырып сұрақтарын қызығушылықпен талқылау, сондықтан студенттердің сабақтарға сапалы дайындалуы өте маңызды болады.

Семинар сабағына дайындалу барысында студент кітапханада ұсынылған әдебиеттермен жұмыс істейді. Семинар дәрістің жай ғана қайталануы болмаса да, алдымен студент дәрістің материалдарын еске салуға тиісті.

Семинар сабағына дайындалу осындай кезектілікте жүзеге асырылады: 1. Семинар жоспарымен танысу, әдебиетті табу; 2. Семинар сұрақтарына оқу әдебиеті бойынша дайындалу; 3. Барлық сұрақтар бойынша жауап берудің кең түрдегі жоспарларын құру; 4. Жауаптардың конспектілерін дайындау.

3. Емтиханға дайындалу бойынша өзіндік жұмысы.

Емтиханға дайындалу үшін алдымен оқытушыдан емтихан сұрақтарын алдын алу керек.

Емтиханға дайындалу кезінде студенттер пәннің оқу бағдарламасын, дәрістердің конспектілерін, оқу және қосымша әдебиетін қолданады.

Емтихан сұрағын оқу бағдарламасында табу қажет, өйткені бұл материал жауап берудің жоспары болып табылады. Осыдан кейін конспектілердің ішінен қажетті ақпараттарды тауып, материалмен жақсылап танысу қажет.

Керек болған жағдайда кейбір сұрақтардың жауаптарының конспектілерін жасауға болады.

Жауаптар сұрақтың мазмұны бойынша ғана болу керек. Жауап нақтылықпен, логикалық байланысымен сипатталу керек.

Емтиханға дайындалу барысында туындаған кез келген сұрақтарды студенттер емтихан алдындағы консультациясы кезінде оқытушыға қоя алады.

Емтихан бағаларын қою негіздері:

- жауабының байланыстығы;
- құқық нормаларын білуі;
- жауап беретін сұрақ бойынша ғылыми пікірлерді білуі;
- жауап беретін сұрақ бойынша сот тәжірибесін білуі;
- талқылау жасау өнері

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
МИНИСТРЛІГІ**

СУЛЕЙМАН ДЕМИРЕЛ УНИВЕРСИТЕТІ

**ЗАҢ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ФАКУЛЬТЕТІ**

**ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕР
КАФЕДРАСЫ**

«БЕКІТЕМІН»

Оқу істері жөніндегі проректор,

ф-м.ғ.д., профессор

_____ Әмірғалиева С.Н.

«___» _____ 20__ ж.

Рим құқығы пәні бойынша
5В030100 «Заңтану» мамандығы үшін

Білім алушыларға арналған пәннің оқу-әдістемелік кешені

Алматы, 2011

Білім алушыларға арналған пәннің оқу-әдістемелік кешені

- 5В030100 «Заңтану» мамандығы бойынша жоғары кәсіби білім берудің Мемлекеттің жалпыға міндетті стандарты;
- «22» маусым 2006 ҚР БҒМ хаттамалық шешімімен бекітілген «Рим құқығы» пәнінің типтік бағдарламасы (МЖБС-ның міндетті компонентіндегі пәндер үшін);
- «___» _____ 20__ ж. Бекітілген 5В030100 «Заңтану» мамандығы бойынша жұмыс оқу жоспары негізінде дайындалды.

Дайындаған _____

Жумабаева Қ.Ж.

Кафедра меңгерушісі _____

Молдабаева Д.Ж.

«__» _____ 2011 ж.

Пәннің оқу-әдістемелік кешенінің мазмұнының тізімдемесі

№	Құжаттаманың атауы	Беті
1.	Силлабус	
2.	Дәрістер тезистері	
3.	Семинар және практика сабақтарының қысқаша сипаттамасы (жоспарлар, семинар және практика сабақтарын жүргізуге арналған тапсырмалар, СОӨЖ,	

	СӨЖ);	
4.	Зертханалық және студиялық сабақтардың тақырыптары мен қысқаша сипаттамалары	
5.	Емтиханға дайындалуға және өзін-өзі тексеруге арналған тапсырмалар, соның ішінде тесттер	
6.	Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі, соның ішінде электрондық тасуыштардағы әдебиеттер	
7.	Интернет-ресурстардың тізімі	
8.	Глоссарий	

«Рим құқығы» пәнінен курстық жұмыстар»

«Рим құқығы» пәні бойынша курстық жұмыс жазу – студенттерді аталмыш пәнді оқып үйренуінде өз бетімен жұмыс жасауға үйрететін негізгі кезең. Курстық жұмыс жазу арқылы студент мемлекет пен құқықтың негізгі ережелерімен дербес танысады, өз бетімен бай заң әдебиетімен жұмыс жасауға үйренеді, мемлекет пен құқыққа қатысты материалдарды дұрыс түсінуге, құқық нормаларын пайдалана білуге үйренеді. Курстық жұмысты жазуға кіріспестен бұрын студент мемлекет және қылмыстық құқық пәнінің негізгі түсініктерімен танысуға міндетті. Курстық жұмыс тақырыбын осы курста қарастырылатын мәселелердің өзі үшін

қызықтылығына, осы тақырыпқа арналған әдебиеттердің бар екендігіне, сонымен қатар тақырып көлемін қарастырылған мәселенің тәжірибеде қолданылу мүмкіндігіне көз жеткізіп барып таңдаған жөн. Курстық жұмысты жазуды бастамай тұрып осы тақырып бойынша табылған әдебиеттерді жан-жақты, терең түрде оқып шығу міндетті. Әрине, бұл жерде тақырыпқа қатысты нормативтік-құқықтық актілердің орны ерекше. Әдебиеттермен танысып отырып, өз жұмысыңның жоспарында көзделген сұрақ бойынша материалды көшіріп алған жөн, осы көшірілген материалдың қай қайнар көзден алынғаны жөнінде толық мәліметті де ұмытпаған дұрыс. Жалпы, курстық жұмысты жазуда қайнар көз ретінде газет, журнал, арнайы органдар шығаратын бюллетендерді пайдалануға болады. Студент жоспар бойынша аталған барлық мәселенің тәжірибеде жүзеге асырылу барысына тоқталуға міндетті.

Курстық жұмысты оқытушымен келісе отырып жасалған жоспар шегінде жазуға тиіс. Студент жұмыстың жоспарын өз бетінше, әдебиеттерді меңгеру деңгейіне қарай өзгерте алады, сонымен қатар қосымша сұрақтар да енгізе алады.

Курстық жұмысты дербес орындау қажет. Студент жоспарда көзделген барлық сұрақтарды қамти отырып, өз бетімен сұрақтардың қарастырылу ретін де өзгерте алады. Жұмысты жазу барысында оқулықтардан көшірумен ғана айналысуға болмайды, мұндай болған жағдайда алатын баға өте төмен болады немесе оқытушы жұмысты қайта жазу үшін қайтарып беруге құқылы. Жоспардағы көзделген сұрақтарды олардың жоспардағы реті бойынша қарастыру қажет. Жұмыста жоспардың сұрақтары мәтіннен бөлектеніп жазылады, бұл өз кезегінде жоспар бойынша қай мәселенің қарастырылып жатқанынан хабар береді. Курстық жұмысты жазу үшін А4 қағазы алынады, ал жұмыс көлемі 25-30 бет болуы керек.

Курстық жұмысты қолмен немесе компьютермен жазуға болады. Оны рәсімдеудің өзіндік тәртібі бар: жұмыстың алғашқы бетінде жоғарғы оқу орнының, факультеттің атауы, жұмыс жазылған кафедра атауы, курстық жұмыс тақырыбы, студенттің аты-жөні мен оқитын курсы және тобы, жұмысты қабылдаған оқытушының аты-жөні, орындалған елді мекен атауы мен жылы жазылады, жұмыстың әр бетіне номер қойылады, әдебиеттерден алынған цитатаның жанына жақша ашылып, ішіне қолданылған қайнар көздің номері мен беті жазылады, жұмыс соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі беріледі, онда әдебиет авторы, атауы, шығарылған жері мен жылы көзделінеді, жұмыс соңында студент жұмысты өткізген күні мен қолын қояды.

Егер тақырып таңдауда қиындық туып жатса студент кафедраның өзге оқытушыларымен кеңесуге толық құқылы. Егер студент берілген тақырыптардан өзге мәселе бойынша өзінің ғылыми жұмысының жобасын ұсынып жатса, онда ол тақырыпты «Рим құқығы» пәніне сәйкестендіре отырып дайындауға болады. Курстық жұмыс жазу барысында студенттің өз бетінше ғылыми тұрғыда жаңаша пікірін қалыптастыру міндет болғандықтан, оған нақты тақырып бойынша қоғамда орын алып отырған мәселелерді мысал ретінде кеңінен пайдалануға бағыт беріледі.

Ұсынылатын курстық жұмыстар тақырыптары:

1. Римдегі азаматтық заңдар жинағы.
2. Рим құқығының тарихы кезеңдері

3. Римнің отбасы құқығы: тарихы, жүйесі
4. Римдегі заттық құқықты қорғау
5. Римдегі жеке тұлғалардың құқықтық мәртебесі
6. Рим міндеттемелік құқығының ерекшеліктері

Қосымша тақырыптар:

1. Рим құқығындағы шарттың құқықтық жағдайы
2. Римдегі шарттық ережелер
3. Рим жеке құқығының құқықтық негіздері
4. Рим көпшілік құқығын сараптау
5. Рим заңды тұлғаларының құқықтық жағдайы
6. Римдегі цивильдік құқық: түсінігі, даму кезендері, құқықтық салдары
7. Римдегі квиниттік құқық: ұғымы, басқа құқықтармен өзара байланысы
8. Рим мұрагерлік құқығын құқықтық қорғау нысандары
9. Римдегі сот процесін жіктеу негіздері

Қылмыстық құқық (Жалпы бөлім) пәні бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:

Негізгі әдебиеттер

1. Дигесты Юстиниана. Избранные фрагменты. -М., 1984.
2. Дождев Д.В. Римское частное право. –М., 1997.
3. Кузицин В.А. История Древнего Рима. Учебник для ВУЗов. –М., 1994.
4. Машкин Н.А. История Древнего Рима. Учебник. - М., 1979.
5. Мұхтарова А.К. Шетелдердің мемлекет және құқық тарихы. Лекциялар курсы. А., 1999.
6. Орта ғасырлар тарихы. I том. Редакциясын басқарған С.Д. Сказкин және басқ. А., 1976.
7. Памятники римского права: Законы 12 таблиц, Институции Гая, Дигесты Юстиниана. М., 1997.
8. Хрестоматия по истории Древнего Рима. –М., 1989.
9. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Под ред. З.М.Черниловского. –М.,1994.
10. Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права. –М., 1997.

Қосымша әдебиеттер

1. Бартошек М. Римское право (понятия , термины, определения). -М., 1984.
2. Бартошек М. Энциклопедия римского права.- М., 1989.
3. Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.
4. Новицкий И.Б. Основы римского гражданского права. –М., 1972.
5. Новицкий И.Б., Перетерский И.С. Римское частное право. –М., 1999.
6. Омельченко О.А. Римское право.- М., 2000.
7. Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 2002.
8. Скрипилев Е.А. Основы римского права. Конспект лекций. М., 1998.
9. Смирнов М.М. Римское частное право (конспект лекций). М., 1999.
10. Харитонов Е.О. Основы римского частного права. –Ростов, 1999.
11. Большой юридический словарь. 2-е изд./Под ред. А.Я. Сухарева, В.Е. Крутских. М., 2001.
12. Лунин Э. А. Римское право.- М., 2004.
13. Платонова Е.В. Римское частное право (конспект лекций в схемах). М., 1999.
14. Черниловский З.М. Лекции по римскому частному праву. –М., 1991.
15. Черниловский З.М. Римское частное право. Элементарный курс. Учебник. –М., 1997.
16. Айтжан Б.Е., Хусаинова А.М. Рим құқығы. А., 2005.
17. Хутыз М.Х. Римское частное право. –Харьков, 2000.
18. Римское частное право. Учебник./ Под ред. Новицкого И.Б., Перетерского И.С. –М., 1997.

Интернет қайнар көздері

1. www.zakon.kz
2. www.google.ru
3. kk.wikipedia.org
4. www.kar-femida.kz

«Қылмыстық құқық» пәні бойынша глоссарий

Жеке құқық - жеке тұлғаның басқа тұлғалармен қарым - қатынастағы мүддесін қорғайтын құқықтың нормасы.

Магистрат эдиктілері - эдикт термині «disco» сөйлеймін деген сөзден шыққан. Бұл сөз бастапқыда магистраттың белгілі бір мәселелерге ауызша жарияламасын білдіреді.

Перегриндер - римдік және латиндік құқық қабілеттілікке ие болмағандарды айтады. Кез - келген перегрин Рим магистратының сотына жүгіне алады.

Заттық құқық - бұл біреудің басқалардың еркінен тыс және тәуелсіз затқа әсер ету құқығы. Заттық құқық иелену, пайдалану және билік құқығынан тұрады.

Виндикациондық талап - арыз - бұл зат иесінің басқа біреуден затын өзіне қайтару жөнінде талап-арызы.

Сервитут - белгілі бір учаскіні пайдалану барысында одан пайда алу мақсатында немесе біреудің мүддесі үшін біреудің затын пайдалану.

Кепіл - бұл пайдалану жіне белгілі бір жағдай кезінде біреудің затын басқару құқығы.

Эмфитевзис - бұл мерзімге дейін мұрагерлік құқығы және иеліктен шығару бойынша ауыл шаруашылық жерін пайдалануға беру.

Айып - бұл қарыз алушының міндеттемені орындамау немесе орындай алмау барысында айқын сомманы төлеуді өз міндетіне алу.

Пигнус - мұндай кепілді түрінде қарыз алушы несие берушіге қарызды қамтамасыз ету үшін затты меншікке емес иелікке беру.

Ипотека - бұл жалданған төлем төленбегенше кепілдікке жер учаскесін беруі.

Фидеикомисстер - бұл басқа адамның абыройына жасалады, яғни өлген адамның өтініші орындалады, ол ауызша не жазбаша болуы тиіс.

Консул - жоғарғы әскери-азаматтық билікке ие болған тұлғалар.

Латиндер - Лацицумның тұрғындары мен ұрпақтары.

Квирттер - Рим азаматтарының ежелгі атауы, сондай-ақ квирт сөзі әскерлерге қарама қарсы азаматтық тұлғаларға қолданылған.

Юстиниан кодексі - 4652 үзінділерден құралған конституция.

Диктатор - ежелгі римде жалғыз әдеттен тыс магистратура. Диктаторды сенаттың келісімімен консулдардың бірінен тағайындалады.

Агнаттар - ер адамның тарапынан туысқандар.

Когнаттар - әйел адамның тарапынан туысқандар.

Арбитр - Римдіктердің төрелік сот төрағасы.